

УДК 321.02:316.754

Резанова Н. О.¹

¹канд. філос. наук, доц. ЗНТУ

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОЛІТИЧНУ КУЛЬТУРУ

Проблема політичної культури тривалий час є однією з найбільш досліджуваних та актуальних. Один з перших представників сучасної політичної науки Люсьєн Пай, зауважив, що «сам термін «політична

культура» здатний породжувати швидке інтуїтивне розуміння, так що людям доволі часто здається, ніби вони й без подальшого уточнення можуть проникнути в його зміст і користуватися ним».

Політична культура, за визначенням Л. Даймонда, - це властиві певному народові погляди, настанови, цінності, ідеали, оцінки політичної системи своєї країни та своєї ролі у цій системі. Л. Даймонд відмічав, що говорити про політичну культуру нації можна, якщо розуміти її як суміш чи рівновагу різних субкультур в межах однієї країни; різниця між основними культурними стереотипами часто більша в межах однієї нації, аніж між ними. Часто політичну культуру розглядають як сукупність політичних позицій, або ж розглядають політичну культуру через поведінку суб'єктів політики.

Суб'єкти політики - це індивіди і соціальні верстви й спільності, а також організації, об'єднання, безпосередньо більш-менш свідомі, що беруть участь у політичній діяльності. В залежності від усвідомленості та міри участі в політичній діяльності, американський політолог Габріель Алмонд виділяє три групи суб'єктів політики. По-перше, суб'єкти, учасники політики (партиципанти), які ясно усвідомлюють свою мету і шляхи її реалізації та інституціональні механізми, які вони використовують (політичні партії, політичні рухи тощо.). По-друге, суб'єкти політики, які спонукають до турботи про реалізацію своїх безпосередніх, місцевих, повсякденних інтересів і які не усвідомлюють політичних наслідків своєї участі, своєї політичної ролі (парохальні). По-третє, суб'єкти політики - піддані, які розуміють свою політичну роль і призначення, але не бачать спроможності виходу за межі, самостійного впливу на політичне життя.

Для сучасної України найактуальнішим є досвід цивілізованих народів з організації ефективної діяльності органів законодавчої, виконавчої та судової влади, їх взаємодії в межах демократичного режиму, стосунків центру та регіонів, традицій місцевого самоврядування, забезпечення прав і свобод громадян, їхньої відповідальності перед суспільством і державою. Особливо цінним для політичних суб'єктів України є іноземний досвід трансформації тоталітарних режимів у демократичні, переходу від заідеологізованого суспільства до плюралістичного, відродження національної культури і держави. За роки суверенного існування України сформувалася певна система запозичення світового досвіду. Це цільові відрядження за кордон урядових і парламентських груп, делегацій партійних і громадських організацій, стажування студентів, аспірантів, докторантів і викладачів у політологічних центрах Європи й світу, участь політиків і науковців у міжнародних конференціях, симпозіумах, виставках, перебування в ролі спостерігачів на виборах та інших політичних заходах.

Отже, демократичну політичну культуру можна сформувати шляхом перетворення суспільства на справді демократичне, яке надає можливість

кожному громадянину вільно брати участь у політичному житті, створює належні умови для розвитку культури та освіти, дбає про духовний і моральний стан населення.

Розв'язання завдань державотворення значною мірою залежить від типу домінуючої політичної культури та рівня її розвитку серед верств населення, суспільства загалом. За цих умов першорядного значення набуває формування політичної свідомості громадян, набуття ними досвіду й навичок політичної поведінки, прискорена політична соціалізація, поступове долаття існуючої фрагментарної політичної культури, елементів патріархальної та підданської політичної культури і становлення на цьому ґрунті громадянської, демократичної політичної культури.

У парадигмальному плані переважна більшість наукових досліджень щодо змін політичної культури знаходилася в межах веберівсько-парсонівської традиції аналізу соціальної дії. Автори особливу увагу надавали вивченню ролі ментальності, норм і цінностей конкретного суспільства з точки зору їх позитивного або негативного впливу на процеси модернізації. При цьому в якості найважливіших складових розвитку розглядалися політична участь і економічна активність населення. Останні є ядром цінностей сучасного (західного) суспільства. Подібно до того як демократичні інститути покояться на здоровому громадянському суспільстві, громадянське суспільство, у свою чергу, має попередників і передумови на рівні культури. Культуру можна визначити як раціональну етичну звичку, передану за традицією. Хоча вона й піддається впливу подій, що відбуваються на трьох верхніх рівнях, культура схильна лише до найповільних змін. Слід нагадати, що і сьогодні деякі автори передусім підкреслюють, що усі країни, навіть найрозвиненіші, так або інакше знаходяться в процесі перманентних соціальних змін. На їх думку США знаходяться в транзиції від постіндустріального і посткапіталістичного суспільства до інформаційного, постмодерністського суспільства. Процесам соціально-культурної трансформації взагалі притаманний тривалий, різнобічний, суперечливий характер, а в сучасній Україні вони тим більше вирізняються складністю. Британський політолог Т. Кузьо свого часу охарактеризував ситуацію в Україні як «четвірний перехід», тобто перехід від тоталітаризму – до демократії, від планової економіки – до ринкової, від перебування у складі імперії – до національної незалежності, від недо-модернізованої етнічної спільноти – до модерної політичної нації.

Розв'язання завдань державотворення значною мірою залежить від типу домінуючої політичної культури та рівня її розвитку серед верств населення, суспільства загалом. За цих умов першорядного значення набуває формування політичної свідомості громадян, набуття ними досвіду й навичок політичної поведінки, прискорена політична соціалізація, поступове долаття

існуючої фрагментарної політичної культури, елементів патріархальної та підданської політичної культури і становлення на цьому ґрунті громадянської, демократичної політичної культури.